

SL

SL

SL

EVROPSKA KOMISIJA

Bruselj, 15.10.2010
COM(2010) 562 konč.

**SPOROČILO KOMISIJE SVETU, EVROPSKEMU PARLAMENTU IN
EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU**

**o izvajanju strategije Skupnosti glede dioksinov, furanov in polikloriranih bifenilov
(COM(2001) 593) – tretje poročilo o napredku**

SPOROČILO KOMISIJE SVETU, EVROPSKEMU PARLAMENTU IN EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU

o izvajanju strategije Skupnosti glede dioksinov, furanov in polikloriranih bifenilov (COM(2001) 593) – tretje poročilo o napredku

1. Ozadje

Dioksini, furani in poliklorirani bifenili (PCB) so skupina strupenih in trdnih kemikalij, ki škodujejo človeškemu zdravju in okolju. Če se izpuščajo v okolje, bodo ta organska onesnaževala desetletja ostala v tleh, vodah in ozračju, zato povzročajo zaskrbljenost še zelo dolgo po samem izpustu. Ta onesnaževala lahko poškodujejo imunski, živčni, endokrini in reproduktivni sistem, obstaja pa sum, da povzročajo tudi raka. Najbolj škodujejo zarodkom in novorojenim otrokom. Javnost, politiki in znanstveniki so zelo zaskrbljeni glede negativnih učinkov na človeško zdravje in okolje, ki jih povzroča dolgotrajna izpostavljenost celo zelo majhnim količinam teh kemikalij.

Splošno zmanjšanje izpustov dioksinov, furanov in polikloriranih bifenilov v okolje ter izpostavljenosti ljudi je bilo doseženo zlasti z obsežnim nadzorovanjem virov industrijskih emisij in s strategijami, katerih namen je zmanjševanje prisotnosti teh snovi v krmi in hrani. Med letoma 1990 in 2007 so se industrijske emisije na novo nastalih dioksinov, furanov in polikloriranih bifenilov v Evropski uniji zmanjšale za 80 %¹. Med prevladujočimi viri predstavlja kurjenje v gospodinjstvih 22 % vseh emisij², ostanek izpustov pa izvira iz različnih industrijskih in neindustrijskih virov. Za nadaljnja zmanjšanja je potrebna boljša analiza lokalnih virov in zdi se, da bi bili pri tem bolj uspešni regionalni in/ali nacionalni ukrepi.

Za zmanjšanje vnosa v ljudi je pomembno zmanjševati ravni v celotni prehranjevalni verigi, saj so ljudje prav prek hrane najbolj izpostavljeni tem snovem. Dioksini, izpuščeni v zrak, se lahko na primer odlagajo na tleh, v rastlinah ali vodi, potem pa jih zaužijejo živali in ribe, v katerih se kopičijo in tako pridejo v prehranjevalno verigo. Zato je treba sprejeti ukrepe za zmanjševanje izpostavljenosti dioksinom, furanom in polikloriranim bifenilom v okolju in tudi v krmi in hrani.

Komisija je leta 2001 sprejela Sporočilo Svetu, Evropskemu parlamentu in Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru, v katerem je določila strategijo Skupnosti glede dioksinov, furanov in polikloriranih bifenilov³ (Dioksinška strategija), da bi odgovorila na zaskrbljenost glede zdravja in okolja zaradi teh onesnaževal. Dioksinška strategija je sestavljena iz dveh delov: en del vsebuje ukrepe za zmanjšanje prisotnosti dioksinov, furanov in polikloriranih bifenilov v okolju, drugi del pa ukrepe za zmanjšanje njihove prisotnosti v krmi in hrani. Svet za okolje je v celoti potrdil strategijo Komisije o dioksinih in zahteval, da Komisija poroča o njenem izvajanju. Prvo poročilo o napredku, ki se je nanašalo na obdobje 2002–2003, je Komisija predložila 13. aprila 2004⁴, drugo poročilo o napredku, ki se je nanašalo na obdobje

¹ Poročanje EMEP v okviru Konvencije o onesnaževanju zraka na velike razdalje prek meja.

² <http://ec.europa.eu/environment/dioxin/pdf/brochure09.pdf>.

³ COM(2001) 593 konč., 24 oktober 2001.

⁴ COM(2001) 240 konč.

2004–2006, pa 10. aprila 2007⁵. To sporočilo je tretje poročilo o napredku in povzema dejavnosti, ki jih je Komisija v obdobju 2007–2009 izvajala na zadevnih področjih.

2. Dejavnosti, ki se izvajajo, da bi se zmanjšala prisotnost dioksinov in polikloriranih bifenilov v okolju.

2.1. Prispevek k večstranskim okoljskim sporazumom in njihovo izvajanje

Uredba (ES) 850/2004⁶ o obstojnih organskih onesnaževalih (Uredba) je bila sprejeta aprila 2004 za izvajanje Stockholmske konvencije (Konvencija) in Protokola o obstojnih organskih onesnaževalih iz leta 1998 v okviru Konvencije o čezmejnem onesnaževanju zraka na velike razdalje (Protokol o obstojnih organskih onesnaževalih) v Evropski uniji. Uredba vsebuje določbe o proizvodnji, dajanju v promet in uporabi kemikalij, upravljanju zalog in odpadkov ter ukrepih za zmanjšanje nenamernih izpustov obstojnih organskih onesnaževal. Poleg tega morajo države članice vzpostaviti popis emisij za nenamerno proizvedena obstojna organska onesnaževala, nacionalne izvedbene načrte ter mehanizme za spremljanje in izmenjavo informacij.

Protokol o obstojnih organskih onesnaževalih je bil spremenjen decembra 2009 na 27. zasedanju Konvencije o čezmejnem onesnaževanju zraka na velike razdalje (CLRTAP). Uvedene spremembe vključujejo nadaljnje zahteve za zmanjšanje dioksinov, furanov in polikloriranih bifenilov z določitvijo mejnih vrednosti emisij na primer za sežigalnice odpadkov ter naprave za sintranje in sekundarno jeklo. Omeniti je treba, da so te spremembe večinoma zajete v obstoječi zakonodaji EU. Pozitivni učinki teh sprememb se zato lahko pričakujejo v glavnem od pogodbenic zunaj EU, njihova ratifikacija pa je zato bistvenega pomena za doseg dodatnih zmanjšanj v regiji UNECE.

Člen 12 Uredbe zahteva letno poročanje držav članic o dejanski proizvodnji in uporabi obstojnih organskih onesnaževal ter triletno poročanje o izvajanju drugih določb Uredbe. Komisija mora sestaviti poročila in jih združiti z informacijami EPER⁷, E-PRTR⁸ in popisa emisij EMEP⁹ v zbirnem poročilu. Prvo zbirno poročilo je leta 2009¹⁰ izdelal pogodbenik v imenu Komisije na podlagi triletnih poročil 2004–2006 in letnih poročil 2006–2008. Povzetek zbirnega poročila in razprava o napredku, doseženemu pri izvajanju izvedbenega načrta Skupnosti (CIP)¹¹ do konca leta 2009, sta vključena v nedavno poročilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu¹². Glavni zaključki poročila so naslednji:

- Zahteve Uredbe so v veliki meri izpolnjene glede namerno proizvedenih obstojnih organskih onesnaževal. Proizvodnja, dajanje v promet in uporaba so bili postopno odpravljani in popisi zalog so bili pripravljeni.

⁵ COM(2007) 396 konč.

⁶ UL L 229, 29.6.2004, str. 5.

⁷ EPER (Evropski register emisij onesnaževal), uveden z Odločbo Komisije 2000/479/ES.

⁸ E-PRTR (Evropski register izpustov in prenosov onesnaževal), uveden z Uredbo (ES) 166/2006.

⁹ EMEP (Program sodelovanja za spremljanje in oceno onesnaževanja zraka na velike razdalje v Evropi)

¹⁰ http://ec.europa.eu/environment/pops/index_en.htm. Pogodbenik, ki je napisal to poročilo, je odgovoren za njegovo vsebino.

¹¹ SEC(2007) 341

¹² COM(2010) 514: Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o izvajanju Uredbe (ES) št. 850/2004 o obstojnih organskih onesnaževalih v skladu s členom 12(6) Uredbe.

- Izdelava nacionalnih izvedbenih načrtov (NIP) v skladu z zahtevami Konvencije in s tem povezana uvedba nacionalnih akcijskih načrtov (NAP) o ukrepih za opredelitev, označitev in zmanjšanje skupnih izpustov nenamerno proizvedenih obstojnih organskih onesnaževal še ni zaključena oziroma se v številnih državah članicah še niti ni začela. Samo 19 držav članic je razvilo NIP in s tem povezane NAP ter jih predložilo sekretariatu Konvencije.
- Istočasno je spremljanje stanja okolja PCDD/F in PCB vzpostavljeno v večini držav članic. Vendar na ravni EU ni zbirke podatkov, ki bi omogočila oceno časovnih gibanj v okolju, pa tudi informacije, ki jih predložijo države članice, niso dovolj, da bi se ocenila učinkovitost politike na ravni EU. Potrebno je obsežnejše in natančnejše zbiranje primerljivih podatkov spremljanja na ravni EU ter vzpostavitev skupnega informacijskega sistema.

Komisija je zagotovila finančno podporo sekretariatu Stockholmske konvencije o obstojnih organskih onesnaževalih za nadaljnjo izdelavo standardiziranega orodja za identifikacijo in merjenje izpustov dioksinov in furanov (Orodje). To orodje omogoča opredelitev virov nenamerno izpuščenih obstojnih organskih onesnaževal (PCDD/F, PCB in heksaklorobenzena) in merjenje njihovih emisij.

V okviru CLRTAP se pripravlja novo večje ocenjevanje, da bi se izmeril pomen prevoza obstojnih organskih onesnaževal na velike razdalje in med celinami, vključno z dioksini, furani in polikloriranimi bifenili. Ta prizadevanja skupaj vodita EU (Evropska komisija) in ZDA (Agencija Združenih držav Amerike za varovanje okolja) v okviru delovne skupine za hemisferični prevoz onesnaževal zraka. Namen ocene iz leta 2010 je zagotoviti trdno znanstveno podlago za morebitno prihodnjo politiko, ki bo obravnavala to skupino globalnega onesnaževanja v okviru CLRTAP, UNEP in na nacionalni ravni. Delovna skupina je zaključila, da je obseg medcelinskega prevoza majhen, a pomemben, in da pri onesnaževanju z obstojnimi organskimi onesnaževali v prvotnih regijah, npr. Arktiki, v celoti prevladuje onesnaževanje zunaj te regije.

2.2. Razvoj okoljske politike EU v povezavi z emisijami dioksinov, furanov in polikloriranih bifenilov.

Industrijske emisije

Na področju *industrijskih emisij* je Komisija decembra 2007 predstavila predlog Direktive o industrijskih emisijah (IED)¹³, ki povezuje Direktivo o celovitem preprečevanju in nadzorovanju onesnaževanja 2008/1/ES¹⁴ in šest sektorskih direktiv o industrijskih emisijah v enoten, jasen in povezan zakonodajni instrument. Pričakuje se, da bo Direktiva o industrijskih emisijah začela veljati konec leta 2010 in da jo bodo države članice izvajale od konca 2012 dalje. Revidirana zakonodaja bo imela za posledico pomembne prednosti za okolje in človeško zdravje z zmanjševanjem industrijskih emisij, vključno z emisijami dioksinov, v EU. To se bo doseglo zlasti z boljšo uporabo najboljših razpoložljivih tehnik (BAT), da se bodo preprečile in nadzirale emisije. Pogoji za dovoljenje za industrijske obrate bodo morali temeljiti na sklepih BAT, ki bodo izhajali iz referenčnih dokumentov BAT (BREF) in jih bo sprejela Komisija v soglasju z državami članicami.

¹³ COM(2007) 844 konč.

¹⁴ UL L 24, 29.1.2008, str. 8.

Delo v zvezi z določitvijo in posodabljanjem BAT za industrijske dejavnosti, ki jih zajema Direktiva IPPC, se nadaljuje. Da bi se BREF posodobili z najnovejšimi informacijami o BAT, je v postopku njihovega pregledovanja posebni poudarek na celovitem pokrivanju tehnik, da bi se preprečile in nadzirale emisije obstojnih organskih onesnaževal. Zlasti z izmenjavo informacij za pregled BREF za sektorje, kot so proizvodnja železa in jekla, proizvodnja cementa, apna in magnezijevega oksida ter neželeznih kovin, je bilo zbranih veliko novih informacij v zvezi s preprečevanjem in nadzorovanjem izpusta obstojnih organskih onesnaževal, zlasti PCDD/F, v okolje. To je imelo za posledico nove ali posodobljene sklepe o BAT, s čimer se spodbujajo izboljšani postopki in strožje ravni emisij v povezavi z BAT za navedena onesnaževala.

Kot rezultat uspešne politike zmanjševanja industrijskih emisij se je v zadnjih desetletjih povečal relativni delež *gospodinjskih virov pri skupnih emisijah dioksinov*. Komisija je začela izmenjavo informacij¹⁵, da bi pomagala državam članicam pri njihovih prizadevanjih za zmanjšanje emisij dioksinov in zagotovila, da se znanje in ozaveščanje v EU širita.

Emisije v vodo

Kot zahteva člen 16(4) Okvirne direktive o vodah (2000/60/ES), Komisija trenutno pregleduje seznam prednostnih snovi v Prilogi X Direktive, tj. seznam snovi, ki pomenijo pomembno tveganje za vodno okolje ali prek njega. Za te snovi je treba uvesti ukrepe, katerih cilj je postopno zmanjšanje in v primeru prednostnih nevarnih snovi zaustavitev ali postopno odpravljanje emisij. Člen 8 Direktive 2008/105/ES o okoljskih standardih kakovosti na področju vodne politike zahteva revizijo, da se bodo med drugim upoštevale snovi, določene v Prilogi III. Te vsebujejo dioksine in poliklorirane bifenile ter se zato obravnavajo za vključitev na seznam prednostnih snovi, ki jih bo Komisija predlagala na začetku leta 2011.

Emisije v tla

Dioksini, furani in poliklorirani bifenili v tleh lahko pridejo v prehranske verige ljudi in živali ter onesnažijo vodo. Trenutno v zakonodaji EU ni določbe, ki bi zahtevala opredelitev območij, onesnaženih s temi snovmi.

V skladu s šestim akcijskim programom za okolje je Komisija leta 2006 sprejela tematsko strategijo o zaščiti tal, vključno s predlogom Okvirne direktive o tleh. Cilj predloga je med drugim v skladu s postopnim postopkom opredeliti območja v EU, ki so onesnažena s pomembnimi nevarnimi snovmi, vključno z dioksini, furani in polikloriranimi bifenili. Ko bodo opredeljena, bodo države članice morale zagotoviti, da se ta onesnažena območja sanirajo v skladu z nacionalno strategijo sanacije. Predlog je trenutno zastal v zakonodajnem postopku. Ker ni take direktive, ne bo obveznosti za celotno EU, da se opredelijo in sanirajo območja, onesnažena z nevarnimi snovmi, vključno z dioksini, furani in polikloriranimi bifenili.

Odstranjevanje polikloriranih bifenilov in polikloriranih terfenilov

V skladu z Direktivo 96/59/ES¹⁶ o odstranjevanju polikloriranih bifenilov in polikloriranih terfenilov (PCB/PCT) države članice nadaljujejo s prizadevanji za odstranjevanje

¹⁵ <http://ec.europa.eu/environment/dioxin/pdf/report09.pdf>,

<http://ec.europa.eu/environment/dioxin/pdf/brochure09.pdf>

¹⁶ UL L 243, 24.9.1996, str. 31.

polikloriranih bifenilov in opreme, onesnažene s polikloriranimi bifenili. Po izteku roka bo Komisija preverila izvajanje te določbe in izdala poročilo.

3. Dejavnosti, ki se izvajajo, da bi se zmanjšala prisotnost dioksinov in polikloriranih bifenilov v krmi in hrani.

3.1. Celovit pristop k zakonodaji o krmi in hrani, da bi se zmanjšala prisotnost dioksinov, furanov in polikloriranih bifenilov v prehranjevalni verigi

Zakonodaja, ki določa najvišje ravni in ravni za ukrepanje za dioksine in furane v krmi in hrani, obstaja od leta 2002, za dioksine, furane in dioksinom podobne poliklorirane bifenile pa od leta 2006¹⁷.

Trenutni ukrep in najvišje ravni so določeni z uporabo faktorjev toksične ekvivalentnosti (TEF), ki jih je leta 1998 opredelila Svetovna zdravstvena organizacija (SZO). Po reviziji faktorjev toksične ekvivalentnosti (TEF) dioksinov in polikloriranih bifenilov, ki jo je SZO izvedla leta 2005, so obstoječe najvišje ravni dioksinov in dioksinom podobnih polikloriranih bifenilov v krmi in hrani od leta 2007 v reviziji. Pri tej reviziji se ne upoštevajo le spremembe po uporabi novih vrednosti TEF, temveč tudi novo znanje o prisotnosti dioksinov, furanov in dioksinom podobnih polikloriranih bifenilov v krmi in hrani ter doseženo zmanjšanje prisotnosti teh snovi v krmi in hrani.

Za to revizijo je Evropska agencija za varnost hrane (EFSA) združila vse podatke o prisotnosti, ki so na voljo, pri čemer je uporabila nove vrednosti TEF iz leta 2005, ki jih je primerjala z vrednostmi TEF iz leta 1998. Ti podatki so na voljo v poročilu „Results of the monitoring of dioxin levels in food and feed (Rezultati spremljanja ravni dioksinov v hrani in krmi)¹⁸“. Podatki iz tega poročila so osnova za razpravo s strokovnjaki iz držav članic v strokovnem odboru „obstojna organska onesnaževala (POP) v hrani“, ki je delovna skupina Stalnega odbora za prehranjevalno verigo in zdravje živali v oddelku za toksikološko varnost prehranjevalne verige. Pričakuje se, da bodo razprave o novih najvišjih ravneh in ravneh za ukrepanje zaključene do konca leta 2010.

Vendar je bilo ugotovljeno, da na podlagi razpoložljivih podatkov ni bilo možno izvesti natančne analize gibanj, ter se priporoča izvajanje stalnih ključnih preverjanj zadostnega števila vzorcev v vsaki skupini s hrano in krmo v Evropski uniji, da se zagotovi natančna ocena prisotnosti dioksinov in dioksinom podobnih polikloriranih bifenilov ter izvede zanesljiva ocena izpostavljenosti.

¹⁷ za krmo: Direktiva 2002/32/ES Evropskega parlamenta in Sveta o nezaželenih snoveh v živalski krmi, kakor je bila spremenjena z Direktivo Komisije 2006/13/ES z dne 3. februarja 2006 v zvezi z dioksini in dioksinom podobnimi PCB (UL L 32, 4.2.2006, str. 44).

za hrano: Uredba Komisije (ES) št. 1881/2006 z dne 19. decembra 2006 o določitvi mejnih vrednosti nekaterih onesnaževal v živilih (UL L 364, 20.12.2006, str. 5) in Priporočilo Komisije 2006/88/ES z dne 6. februarja 2006 o zmanjšanju prisotnosti dioksinov, furanov in PCB v krmi in živilih (UL L 42, 14.2.2006, str. 26).

¹⁸ Evropska agencija za varnost hrane; Rezultati spremljanja ravni dioksinov v hrani in krmi. EFSA Journal 2010; 8(3):1385 [35 pp.]. doi:10.2903/j.efsa.2010.1385. Na voljo na spletu: <http://www.efsa.europa.eu/en/scdocs/doc/1385.pdf>

Komisija in EFSA sta skupaj dali pobudo za izboljšanje zbiranja podatkov in poročanja, EFSA pa je razvila enotno obliko za sporočanje podatkov o dioksinih in polikloriranih bifenilih¹⁹.

Glede polikloriranih bifenilov, ki niso podobni dioksinom, je Evropska agencija za varnost hrane izvedla ocenjevanje tveganj za javno zdravje in zdravje živali zaradi prisotnosti polikloriranih bifenilov, ki niso podobni dioksinom (NDL-PCB), v krmi in hrani²⁰. Jasna razmerja med prisotnostjo NDL-PCB, dioksinov in dioksinom podobnih polikloriranih bifenilov (DL-PCB) se zaradi različnih virov onesnaževanja, različnih krajev porekla krmnih in živilskih proizvodov ter različnih proizvodnih metod in okoliščin opazijo samo priložnostno v posebnih podrobno opredeljenih primerih onesnaženja ali na geografsko opredeljenih območjih.

Običajno vsebuje krma in hrana z visokimi ravnmi NDL-PCB tudi visoko raven DL-PCB, dioksinov in furanov. V teh okoliščinah bodo obstoječi ukrepi obvladovanja tveganja za zmanjšanje prisotnosti DL-PCB, dioksinov in furanov v krmi in hrani verjetno zaščitili tudi živali in potrošnike pred povišano izpostavljenostjo NDL-PCB.

Vendar v posebnih razmerah, kot je onesnaženje z mešanico nizko kloriranih PCB, kjer so ravni NDL-PCB lahko visoke, ravni dioksinov, furanov in DL-PCB pa nizke, ukrepi za zmanjšanje prisotnosti dioksinov, furanov in DL-PCB ne bodo jamčili zaščite prebivalstva pred hrano z visokimi ravnmi NDL-PCB.

Zato je EFSA priporočila nadaljnja prizadevanja za zmanjšanje ravni NDL-PCB v krmi in hrani.

Ob upoštevanju rezultatov tega ocenjevanja tveganj so se začele razprave o določitvi regulativnih ravni za poliklorirane bifenile, ki niso podobni dioksinom, v krmi in hrani. S strokovnjaki iz držav članic je že bilo dogovorjeno, da določijo najvišje ravni NDL-PCB na podlagi vsote 6 kazalnikov NDL-PCB (PCB 28, 52, 101, 138, 153 in 180) ter uporabijo novejšje podatke o prisotnosti. EFSA je zbrala in združila obstoječe podatke o prisotnosti NDL-PCB v krmi in hrani. Pričakuje se, da bodo razprave o najvišjih ravneh NDL-PCB v krmi in hrani zaključene do konca leta 2010.

3.2. Upravljanje večjih nezgod z onesnaženjem, ki vključujejo dioksine in PCB.

Decembra 2008 so bile med rutinskim spremljanjem prehranjevalne verige za vrsto onesnaževalcev odkrite povišane ravni polikloriranih bifenilov (PCB) v prašičjem mesu s poreklom na Irskem. Ker so povišane vrednosti PCB lahko kazalnik nesprejemljivega onesnaženja z dioksinom, so bile nemudoma sprožene nadaljnje preiskave, da bi se ugotovila vsebnost dioksina in opredelil morebitni vir onesnaženja. Rezultati analiz so potrdili prisotnost zelo visokih ravni dioksinov v prašičjem mesu.

Ugotovljeno je bilo, da je vir onesnaženja uporaba onesnaženih krušnih drobtin, proizvedenih iz pekarskih odpadkov. Onesnaženje je nastalo zaradi neposrednega segrevanja, pri čemer so zgorevalni plini prišli v neposredni stik s proizvodi, ki so se sušili. Uporabljeno gorivo je bilo očitno onesnaženo s transformatorskim oljem PCB, kar je po izgorevanju imelo za posledico visoke ravni dioksinov v zgorevalnih plinih, ki so se odložili na proizvode za sušenje.

¹⁹ <http://www.efsa.europa.eu/en/datexdata/docs/ReportingFormatDioxinPCBs.xls>

²⁰ <http://www.efsa.europa.eu/en/scdocs/doc/284.pdf>

Od držav članic se je zahtevalo, da na podlagi obstoječih zakonodajnih orodij določijo strog sistem spremljanja za podjetja, ki proizvajajo krmo in hrano ter uporabljajo neposredno segrevanje, in izvajajo ustrezní nadzor nad njim.

4. Raziskovalne dejavnosti

Da se zapolnijo nekatere obstoječe vrzeli v znanju, so bili dioksini, furani, poliklorirani bifenili ter tudi nekatere druge snovi obravnavani v več raziskovalnih projektih, ki se financirajo v okviru šestega in sedmega okvirnega programa za raziskave in se osredotočajo na izpostavljenost, bio-spremljanje, učinke na zdravje ter izboljšanje toksikološkega ocenjevanja dioksinov. Raziskave o teh snoveh je izvedlo tudi Skupno raziskovalno središče na naslednjih področjih:

- vzpostavitev emisijskih faktorjev PCDD/F v podporo izvajanju spremljanja Stockholmske konvencije o obstojnih organskih onesnaževalih;
- ocena vsebnosti dioksina v mlečni maščobi kot primernege kazalnika za celovito spremljanje stanja okolja/izpostavljenosti;
- ravni PCDD/F in PCB v tleh kot funkcija rabe tal;
- preiskava posebnih onesnaževal povodij v podporo Okvirni direktivi o vodah – dioksini in furani v reki Labi, Donavi in njenih pritokih;
- ugotavljanje virov za visoke ravni PCDD/F v zraku v novih državah članicah; podpora širitvi;
- obnašanje PCDD/F in drugih obstojnih organskih onesnaževal na stičišču zrak/voda;
- spremljanje ravni PCDD/F v ozračju ter drugih POP na kopnem in morju.

5. Sklepne ugotovitve

Skupni cilj dioksinske strategije, da se razvije celovit pristop za zmanjšanje prisotnosti dioksinov, furanov in obstojnih organskih onesnaževal v okolju ter krmi in hrani je bil v veliki meri dosežen z zmanjšanjem industrijskih emisij teh onesnaževal za okoli 80 % v zadnjih dveh desetletjih. Pričakuje se, da bo uvedba revidirane zakonodaje, ki ureja industrijske emisije, še nadalje zmanjšala te emisije.

Ostali viri dioksinov, furanov in polikloriranih bifenilov so sorazmerno obsežno porazdeljeni v manjših industrijskih in neindustrijskih virih in zanje se zdi, da se lahko bolj učinkovito obravnavajo z nacionalnimi/regionalnimi in lokalnimi ukrepi.

Nekatera področja, kjer so nadaljnje analize še vedno potrebne, so povezana z boljšim razumevanjem prisotnosti dioksinov v hrani in krmi ter sekundarnimi izpusti iz tal in voda na onesnaženih območjih.